

Ud i det fri

– en indledning

Af Søren Damkjær og Laila Ottesen

Årbogens tema er denne gang sport, turisme og friluftsliv. Som sædvanligt er der også nogle bidrag, der ikke direkte forholder sig til temaet. Men som man vil se, bidrager de indirekte ved at tematisere de store referenter: Natur og Kultur. Hovedvægten ligger på friluftslivet og dets forudsætninger i den arbejdsfrie tid og ferien. Det danske friluftsliv belyses i flere artikler. Dansk friluftsliv er mindre spektakulært end friluftslivet i lande med en spektakulær og »vild« natur. Men dansk friluftsliv har en historie, der er sideløbende med sportens og gymnastikkens historie. Sportens tidlige historie var også historien om sport i det fri. Somme tider krydses friluftslivet med sporten. Det danske friluftsliv fortjener en perspektivering gennem kontrasten til de andre skandinaviske lande. Af gode grunde har friluftslivet i Norge haft en central betydning i den norske bevægelseskultur. Turene i sommer- og vinterfjeldet eller tindebestigningerne er med til at definere, hvad norskhed er. Men det var engelske gentlemen og gentlewomen, der åbnede fjeldet og besteg de første tinder. I lang tid har en vigtig side af norsk idrætsforskning været centreret om »kampen om friluftslivet«. Vi er så heldige, at Kirsti Pedersen i Årbogen bidrager med et indlæg, der bringer nye synsvinkler på det norske friluftsliv. Man kan sige, at friluftslivet bedst indkredses gennem kontraster. Anne Hemmingsens bidrag om DDRs strandnaturisme er et godt eksempel. De

østtyske socialistiske mønsterborgere smed arbejds- og hverdagsuniformen og badede nøgne i millionvis ved østersøkysten og indsøer. Det er nok overraskende for mange, at den mest massive nøgenkultur udviklede sig i DDR fra slutningen af tresserne. Friluftsliv handler om forskellige former for frihed. Overfor friluftslivet står turismens oplevelsesparker som endnu en kontrast. Temaparkernes ekstreme properhed, yderliggående kunstighed og subtile management af turistkroppe kan perspektivere det, som friluftslivet handler om, nemlig om frihed og befrielse i naturen. Men friheden og befrielsen er relativ. Også i det fri er der modeller, kontrol og konflikt.

Hvad er så friluftsliv? Det er aktiviteter i den mere eller mindre kulturelle natur, der udføres i forhold til lavt formaliserede regler, der delvist er selvbestemte. Oftest indebærer friluftslivet en sammenkædning af forskelligartede aktiviteter. Det betyder på almindeligt dansk, at fjeldvandring, skiløb, tindebestigning eller kajaksejls er aktiviteter i naturen. Men i en natur, der allerede er »åbnet« gennem et perspektiv og en tolkning. Man bestemmer selv, hvad man vil foretage sig, og hvordan man vil gøre det. Men det udelukker ikke mønstre for aktiviteterne. I sammenkædningen ligger, at man vandrer, slår telt op, laver mad.

Baggrunden for det moderne friluftsliv og den moderne masseturisme er reguleringen af arbejde, hvile, fritid og ferie. I

»Meditation eller på bordel i Bangkok« trækker Jørn Hansen de historiske linier i kampen for en fritid, der svinger mellem politiske paroler og politiske realiteter, utopi og banalitet.

Kenneth Olgwigs bidrag »Er friluftsliv meningsløst?« er ligeså radikalt som titlen. Hvad snakker vi om, når vi snakker om friluftsliv? »Vi« er alle dem, der udøver det, planlægger det og analyserer det. Ved vi, hvad dette friluftsliv er? Friluftslivet er givet med dets mening, men meningen med friluftslivet er ikke så selvfølgelig.

»På sporet av et mangfold av friluftslivsstile« af Kirsti Pedersen analyserer forholdet mellem flere måder at bruge naturen på. I Norge er friluftslivet en kulturel institution med ambition om at definere »norskheden«. I mødet mellem tilflyttere og lokalbefolkning i Nordnorge manifesterer der sig konflikter mellem to måder at forstå og bruge naturen på. Kirsti Pedersen ser konflikter, hvor den norske selvforståelse har set det særlige norske friluftsliv som et national klenodie.

I 30'erne gav fritid og ferietid Københavns jævne storbybefolkning mulighed for at komme ud i det fri. Det blev en tur, der nåede Køge Bugt. En tur, der i dag tager 15 minutter i bil. Her voksede der et lejrsliv op i sommerferien. Storbyens livsformer søgte mod forskellige feriefomer. Livsformerne var ikke ens, og lejrene blev ikke ens. Lykke Lafarque Pedersen analyserer de nye lejrslivsformer.

Som eksemplet fra Nordnorge viser, repræsenterer friluftslivet ikke den virkeliggjorte utopi. Der er konflikter mellem friluftsturisterne og de fastboende og også konflikter mellem forskellige brugere. Søren Larsens og Marianne Siri Jørgensens artikel viser, hvordan mountainbikere i Danmark kan slide på naturen og gribe forstyrrende ind i andre, mere stilfærdige bruge-

res oplevelse. Men er regulering og kanalisering af friluftaktiviteter ikke i modstrid med brugernes ønsker om at opleve netop friheden?

De nøgne kroppe i DDR undslap den socialistiske puritanisme, men ikke de kulturelle markeringer, der altid er på spil. Anne Hemmingsen viser, hvordan DDR-borgernes kroppe var spændt ud mellem partistatens kropsfunktionalisme og Freikörperkultur-turismens uforstillede utopi. I DDR-statens sidste tiår nåede nøgendyrkelsen massekarakter, paradoksalt nok den eneste form for kropskultur der antog sådanne dimensioner. Anne Hemmingsen beskriver hangen og trangen til stranden og nøgenheden, som den er dokumenteret af glade fritidsfotografer og poserglade modeller.

Naturen og naturligheden belyses bedst gennem kontrasten til det kunstlede, kunstige eller totalt artificielle. Søren Damkjær's »Disneyland i Paris« er en udfordring til både natursyn og kulturopfattelse. Den diskrete kontrol af gæsternes bevægelser og oplevelser modsvarer det syntetiske eventyr i de moderne temaparker.

Niels Kayser Nielsens artikel om idrætten i provinsbyerne i mellemkrigstiden viser, hvordan idrætten i disse år var forbundet med fri luft på marker og fælleder. Først senere opstod de specialiserede idrætsanlæg til udendørs brug.

Niels Kayser Nielsens anmeldelse af udstillingen »Alle Tiders Favntag« betoner den konstante transmission af betydningskonstruktioner mellem natur og kultur, der var udstillingens budskab.

Pia Houmarks artikel om Isidora Duncan har ikke direkte noget med friluftsliv at gøre. Men på en måde er den også en kommentar til temaet om kroppen og naturen. Isidora Duncans danseform repræsenterede en vision om naturlighed og kroppens reformering og revolutionering, som hun

ville demonstrere med vekslende held i USA, Europa og Sovjetunionen.

Per Jørgensens artikel om DIFs tidlige historie viser, hvordan den engelske sports introduktion blev adapteret til de særlige danske forhold. Amatørreglerne blev således til ordensregler, der fastsatte betingelserne for medlemskab. Amatørbegrebet som sådant gik DIFs »founding fathers« ikke så højt op i. Det var betingelserne for medlemskab og reglerne for turneringer, der var det vigtigste.

Laila Ottensens bidrag er en ph.d.-forelæsning om forholdet mellem livsformer, sportsformer og udøvertyper. Det er et bidrag til at videreudvikle livsformsanalysen til en analyse af sportens livsverden.

Idrættens tredje vej af Claus Boje og Henning Eichberg har ført til talrige anmeldelser og kommentarer. I »Debatten internationaliseres, Nye Stemmer om bogen Idrættens tredje vej« bringes især internationale kommentarer. De fleste kommenta-

rer har hidtil været ret korte. Årbogen har derfor syntes, at det var på tide at bringe en lidt længere kritik skrevet af Søren Damkjær. For at denne kritik ikke skal stå alene, har Henning Eichberg svaret på kritikken. Samtidig har redaktionen bragt en længere artikel på tysk af Eichberg og Bøje, der mere udførligt redegør for forfatterens historiesyn. Går diskussionen om den tredje vej mellem de revolutionære forfattere til bogen og Søren Damkjærs kontrarevolution? Læs og døm selv.

Jørn Møllers artikel om det gådefulde fænomen »at hugge tønde« viser, hvordan studiet af folkelige lege kan belyse forholdet mellem seksuelle praksisser i almuen og kirke- og statsmagt.

Til sidst bringes der anmeldelser. Årbogens redaktion og medarbejdere kan langt fra anmelde alt. Vi har valgt at bringe en anmeldelse af Dansk Idrætsliv, der er blevet udgivet i anledning af DIFs 100 års jubilæum og af Idrottens Historie.

